

RETNINGSLINJER FOR MAGTANVENDELSE og andre indgreb i selvbestemmelsesretten

Forord

Magtanvendelse er et fænomen, som gang på gang trækker de store avisoverskrifter. Men bag overskrifterne findes en mere kompleks virkelighed i det daglige sociale arbejde. En virkelighed fyldt med mange dilemmaer, valg og paragraffer, der skal navigeres rundt i.

De mange ansatte på byens forskellige tilbud yder et stort stykke arbejde for at hjælpe beboerne bedst muligt. Ofte i en dagligdag præget af højt tempo, små pladsforhold og beboere, der fra tid til anden kan udvise truende adfærd. For de ansatte kan en folder som denne være et nyttigt værktøj i hverdagen. Og kan være med til at sikre et løbende fokus på og diskussion af magtanvendelse. For som ansat på en byens tilbud er man aldrig helt "færdiguddannet", det er en løbende proces at arbejde med de komplekse problemstillinger i det sociale arbejde som for eksempel magtanvendelse.

Også for beboerne og pårørende er det vigtigt med en nuanceret og åben refleksion over, hvordan spørgsmålet om magtanvendelse håndteres. Beboernes integritet og retsikkerhed skal stå i højsædet på vores tilbud. Og pårørende skal være sikre på, at vi som kommune altid forholder os aktivt og kritisk til indgreb i beboernes selvbestemmelsesret. Derfor er det også en styrke, at klagemulighederne er beskrevet så klart og tydeligt i denne folder.

I årsrapporten for 2006 over magtanvendelsen på vores tilbud slår Socialforvaltningens tilsynskontor fast, at det er nødvendigt med et fokus netop på magtanvendelse og indgreb i selvbestemmelsesretten. Dette vil jeg gerne bakke op om. Der er brug for fokus, åbenhed og konstant refleksion over det sociale arbejde netop på dette område. Derfor er jeg glad for, at vi med en folder som denne, kan komme i dybden med alle disse problemstillinger, på en nuanceret og grundig måde, som avisoverskrifterne ikke altid giver plads til.

Mikkel Warming

Socialborgmester i København

Indholdsfortegnelse

4 INDLEDNING

7 KAPITEL I

Overordnede principper

9 KAPITEL 2

Beskrivelse af de enkelte indgreb – herunder retningslinjer for anvendelsen samt ansøgning, godkendelse, registrering, indberetning og klage

10 Alarm- og pejlesystemer samt særlige døråbnere

15 Fastholdelse eller føring til andet opholdsrum

18 Eksempler på fastholdelse

21 Fastholdelse i hygiejnesituationen

23 Tilbageholdelse/tilbageføring i boligen

25 Anvendelse af stofseler

27 Optagelse i særligt botilbud uden samtykke

30 Optagelse i særligt botilbud for mennesker med en fremadskridende mental svækkelse

32 KAPITEL 3

Forholdet mellem serviceloven og anden lovgivning om indgreb i selvbestemmelsesretten

32 Særligt om nødværge

33 Lov om tvang i psykiatrien

34 Sundhedsloven

36 Lov om værgemål

37 Retspsykiatri

37 Samråd for udviklingshæmmede lovovertrædere

38 Tilsyn

Indledning

Disse retningslinjer er udarbejdet til brug for medarbejdere med ansvar for pleje, omsorg og socialpædagogisk bistand til mennesker med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne.

Retningslinjerne bygger på Socialministeriets regler om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, som blev indført den 1. januar 2000, med efterfølgende ændringer senest af 1. januar 2007, jf. lovbekendtgørelse nr. 117 af 26. september 2007 af lov om social service og bekendtgørelse nr. 789 af 6. juli 2006 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten overfor voksne.

Reglerne om magtanvendelse gælder for borgere med handicap og psykisk sygdom, der bor i egen (privat) bolig eller i et botilbud under forvaltningen. Reglerne gælder også i dagtilbud (samværs- og aktivitetstilbud).

Det er centralforvaltningen i Københavns Kommunes Socialforvaltning, der har det overordnede ansvar for implementering og anvendelse af reglerne. I det følgende forkortet til "Socialforvaltningen".

De **skemaer**, som skal anvendes til indberetning af magtanvendelse kan findes på Socialministeriets hjemmeside **www.social.dk**

Socialministeriets regler er udtryk for en grundlæggende holdning om, at **ethvert menneske har ret til at bestemme over sig selv**. For at sikre denne selvbestemmelsesret har det været nødvendigt at **styrke retssikkerheden** for de borgere, der er omfattet af reglerne om tvangsmæssige indgreb efter den sociale lovgivning.

Retssikkerheden er styrket ved:

- *Socialpædagogisk bistand* går altid forud for magtanvendelse;
- *mindsteindgrebsprincippet*, dvs. den mindst indgribende løsning skal altid have første prioritet;
- *individualitetsprincippet*, dvs. indgreb i den personlige frihed skal tilpasses den enkeltes situation og behov, ligesom den enkeltes behov ikke kan begrunde uforholdsmæssige indgreb overfor andre, fx øvrige beboere i et plejehjem eller et bofællesskab;
- *åbenhed*, dvs. det skal være klart for den enkelte eller pårørende, værge eller bisidder, hvilke beslutninger der træffes og hvorfor, ligesom borgerne generelt bør have adgang til viden om gældende regler og praksis;
- *legalitet*, dvs. krav om klar lovhjemmel for indgreb i den personlige frihed;
- *særlige krav til beslutningsgrundlag og klageadgang*.

Reglerne er nærmere forklaret i Socialministeriets *Vejledning om magtanvendelse m.v. efter lov om social service fra 2004 (Vejledningen forventes ajourført med de skete ændringer pr. 1. januar 2007)*.

Det centrale er, at magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten som udgangspunkt skal undgås, og der gælder nu skærpede krav om nytænkning inden for det pædagogiske, omsorgs- og plejemæssige arbejde med borgere med betydelig nedsat psykisk funktionsevne.

Beskrivelse af målgruppen

Målgruppen er beskrevet i Servicelovens §124. Her står at:

- Personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne,
- som modtager hjælp i form af personlig og praktisk hjælp samt socialpædagogisk bistand efter servicelovens §§ 83 - 87 (personlig og praktisk hjælp), behandling efter servicelovens §§ 101 og 102 (tilbud til stofmisbrugere og personer med betydelig og varigt nedsat funktionsevne eller med særlige sociale problemer), eller aktiverende tilbud efter servicelovens §§ 103 og 104 (beskyttet beskæftigelse og samværstilbud),
- og som ikke samtykker i den foranstaltning, der tænkes iværksat efter reglerne.

Hvad er betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne

Det er en betingelse for anvendelse af reglerne om magtanvendelse, at borgeren har en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Hermed menes, at borgeren er ude af stand til at handle fornuftsmæssigt eller overskue konsekvenserne af sine handlinger.

Det kan dreje sig om borgere med alvorlig psykisk sygdom, udviklingshæmmede personer med alvorlig hjerneskade eller personer med svær demens. De fleste i denne gruppe bor i et særligt botilbud, men borgere, der bor i egen lejlighed, og f.eks. modtager hjælp af hjemmevejleder kan også være omfattet af bestemmelsen.

Adgangen til at anvende reglerne om magtanvendelse er således ikke knyttet til bestemte geografiske steder. Magtanvendelse kan foruden i særlige botilbud også iværksættes i en borgers egen lejlighed, i dagtilbud (samværs- og aktivitetstilbud) eller evt. i det offentlige rum.

Betingelsen om, at der skal være tale om en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, skal være opfyldt hver gang, det overvejes at iværksætte et fysisk indgreb i selvbestemmelsesretten efter reglerne. Der skal derfor foretages et individuelt og fagligt forsvarligt skøn over graden af funktionsevnedættelsen og dens følger i den konkrete situation.

Her kan en lægefaglig diagnose være nødvendig for at dokumentere nødvendigheden og forsvarligheden af indgrebet, men en tidligere stillet diagnose medfører ikke automatisk, at der kan iværksættes indgreb i selvbestemmelsesretten.

Det afgørende er de følger af lidelsen eller funktionsnedsættelsen, som giver sig udslag i handlinger og adfærd, der konkret medfører fare for personskade eller for, at den personlige hygiejne hos den pågældende er særdeles ringe.

Betingelsen om, at funktionsnedsættelsen skal være både betydelig og varig betyder, at reglerne om magtanvendelse bl.a. ikke omfatter tilfælde, hvor den pågældende alene lider af en forbigående forvirringstilstand, og ej heller personer, som er let demente.

Kapitel I: Overordnede principper

Mennesker med omfattende behov for hjælp og støtte i deres liv skal sikres den nødvendige omsorg, samtidig med at de har den personlige frihed og de samme rettigheder og pligter som andre borgere i samfundet. Det er et **grundlæggende princip**, som vi i det sociale arbejde skal passe på og værne om.

Omsorgspligten og pligten til at undgå omsorgssvigt

”...udgangspunktet er, at der kun ydes den omsorg som borgeren ønsker, hvilket igen har sit udspring i den personlige frihed”.

Når en borger med nedsat psykisk funktionsevne søger hjælp efter serviceloven, herunder optagelse i et bo- eller dagtilbud, forudsættes det, at borgeren samtidig giver sit samtykke til at modtage det tilbud, som det pågældende bo- eller dagtilbud repræsenterer. Omvendt har medarbejderne indenfor de enkelte tilbud pligt til, med udgangspunkt i den enkelte borgers behov, at drage omsorg for denne. Hermed er udgangspunktet, at der kun ydes den omsorg som borgeren ønsker.

Omsorgspligten

For borgere med nedsat psykisk funktionsevne er det karakteristisk, at de ofte ikke er i stand til at give udtryk for, hvilken omsorg de ønsker og dermed heller ikke kan give samtykke til den omsorg, som vi gerne vil tilbyde dem. Samtidig er der efter serviceloven pligt til at yde omsorg, her karakteriseret som en pligt til at undgå omsorgssvigt. For den slags omsorg er det nødvendigt konstant at vurdere, hvilket udgangspunkt, man som social medarbejder har for at give hjælpen.

Det er hensynet til borgerens livskvalitet og ikke til medarbejdernes egne normer, der skal være udgangspunktet for den hjælp, vi yder. Dette bør altid være centralt i forbindelse med refleksion før og efter omsorgen ydes.

Til belysning her af kan opstilles et eksempel:

Den sociale medarbejder vurderer, som led i sin pligt til at undgå omsorgssvigt, at en borger bør børste tænder, men borgeren modsætter sig det.

Her skal der ske en vurdering af, om medarbejderens vurdering bygger på egne normer for, hvor ofte man bør børste tænder eller om der er tale om, at en tandskade vil være til så stor gene for borgeren, at der er fare for en væsentlig forringelse af livskvaliteten.

Pligten til at undgå omsorgssvigt leder os direkte hen til området for magtanvendelse. Vores pligt til at yde omsorg, også hvor borgeren ikke giver samtykke, betyder, at det kan være nødvendigt at handle med magt mod den pågældendes vilje for at undgå, at denne eller andre lider væsentlig personskade - dette betegnes som magtanvendelse.

Samtykke

Hvis borgeren samtykker i indgrebet er der ikke tale om magt-anvendelse. Der skal foreligge et **gyldigt samtykke**, hvilket afhænger af flere forhold:

- Ved forsøg på at opnå samtykke, er det vigtigt, at borgeren forstår hvad han/hun giver samtykke til. Dette kræver en dyb indsigt i den pågældende borgers psykiske og fysiske tilstand, og der skal foretages en konkret vurdering i hver enkelt situation, i forhold til den handling/undladelse, som der ønskes samtykke til.
- Samtykket skal foreligge inden den handling/undladelse, som der er givet samtykke til, udføres.
- Samtykke skal være udtrykkeligt eller stiltiende, med udtrykkeligt menes mundtligt eller skriftligt, med stiltiende menes klare signaler i borgerens opførsel. Borgeren skal således foretage en aktiv handling, som af medarbejderne, der kender borgeren, vurderes at være en accept af indgrebet.

Hvis borgeren forholder sig passivt, kan der derimod aldrig være tale om et samtykke.

Kapitel 2: Beskrivelse af de enkelte indgreb - herunder retningslinjer for anvendelsen samt ansøgning, godkendelse, registrering og indberetning

I serviceloven er der hjemmel til:

- Alarm- og pejlesystemer (med forhåndsgodkendelse)
- Fastholdelse i hygiejnesituationer (med forhåndsgodkendelse)
- Tilbageholdelse i boligen med fysisk magt (med forhåndsgodkendelse)
- Brug af beskyttelsesmidler, fastspænding med stofsele til at beskytte mod fald (med forhåndsgodkendelse)
- Fastholdelse med fysisk magt og/eller føring til andet opholdsrum
- Optagelse i særligt botilbud uden samtykke (med forhåndsgodkendelse)

De enkelte indgreb er beskrevet i Serviceloven §§ 125 - 129. Andre indgreb end de, der er nævnt i loven, er ikke tilladt, bortset fra nødværge og nødret.

For alle indgreb efter serviceloven, skal der ske indberetning af det iværksatte indgreb til Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret. Indberetningen underskrives af medarbejderen og nærmeste leder, for eksempel afdelingslederen. Forstander eller leder tilføjer sine bemærkninger og underskriver indberetningen.

Ved indberetningen benyttes de fortrykte skemaer, som Socialministeriet har udarbejdet, se under omtalen af de enkelte indgreb. Fristen for indberetning er anført på skemaerne.

Skemaerne findes på Socialministeriets hjemmeside www.social.dk

Alarm- og pejlesystemer samt særlige døråbnere

Serviceovens § 125

Lovteksten:

§ 125 Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende personlige alarm- eller pejlesystemer for en person i en afgrænset periode, når:

- 1) der er risiko for, at personen ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet for at afværge denne risiko.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende særlige døråbnere ved yderdøre for en eller flere personer i en afgrænset periode, når:

- 1) der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko og
- 3) lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.

Stk. 3. Hvis foranstaltninger efter stk. 2 iværksættes, skal der af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke selv kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil. Beboere, der er omfattet af foranstaltningen efter stk. 2, vil således alene kunne tilbageholdes, hvis bestemmelsen i § 127 samtidig hermed finder anvendelse.

Nærmere om iværksættelse af alarm og pejlesystemer

Københavns Kommune kan træffe afgørelse om, at der i en begrænset periode kan anvendes en personlig alarm eller et pejlesystem, hvis borgerens ønske om at komme udenfor ikke kan imødekommes tilstrækkeligt via en ekstra pædagogisk indsats eller en indretning af omgivelserne.

Der kan være tale om en chip, der udløser en alarm ved døren. Alarmen kan advare medarbejderne om, at den borger som bærer udstyret, er på vej ud. Det kan give tid til at komme hen til døren, så medarbejderen eventuelt kan tilbyde borgeren at gå med, eller måske aftale med borgeren at vente med en spadseretur til senere.

Et pejlesystem kan anvendes til at lokalisere en bortkommen person.

Der må **ikke** anvendes indretninger, der fotografisk eller lyd-mæssigt gør det muligt at overvåge borgeren. **Der er ikke tale om systemer, der overvåger den enkelte borger kontinuerligt, men alene om systemer der registrerer og alarmerer personalet i tilfælde af, at den pågældende benytter en udgang fra boligen.**

Nærmere om iværksættelse af særlige døråbnere

En alarm er ikke altid tilstrækkeligt til at forebygge, at en borger forlader boligen. Er der nærliggende risiko for, at den pågældende udsætter sig selv eller andre for væsentlig personskade, er der undtagelsesvis mulighed for at få tilladelse til at opsætte særlige døråbnere.

Etablering af særlige døråbnere er et mere vidtgående indgreb i selvbestemmelsesretten end anvendelse af alarmer og pejlesystemer. Døråbnerne kan først anvendes, når det er absolut påkrævet og de øvrige muligheder forgæves har været forsøgt.

Opsætningen af særlige døråbnere ***må ikke forhindre andre i botilbuddet i at komme ud. Derfor skal der samtidig opsættes en døralarm, så de borgere, der ikke kan betjene den særlige døråbner, kan få hjælp til at åbne døren.***

Dobbelte dørgreb, snor, forsinket døråbning eller dobbelttryk for døråbning er eksempler på lovlige særlige døråbnere.

Døråbneren må kun virke forsinkende – ikke forhindre – borgeren i at komme ud, så medarbejdernes opmærksomhed henledes på, at den pågældende vil ud/gik ud. Hvis borgeren fastholder, at han/hun vil ud, kan man ikke nægte ham det. Borgeren skal også – ligesom de øvrige i botilbuddet – have den fornødne hjælp til at betjene døråbneren.

Hvis det af sikkerhedsmæssige grunde er nødvendigt konkret at forhindre borgeren i at komme ud, er det ikke tilstrækkeligt, at det er besluttet at opsætte en særlig døråbner.

For at tilbageholde den pågældende skal der være truffet beslutning om dette efter § 127, Tilbageholdelse i boligen.

Grundlæggende betingelser for at kunne anvende alarm- og pejlesystemer samt særlige døråbnere

Risiko/Nærliggende risiko betyder, at den sociale medarbejder, med det kendskab den pågældende har til borgeren, skal være sikker på, at den pågældende ikke vil være i stand til at overskue at forlade boligen på egen hånd på grund af ringe/ingen forståelse for trafik, vejret eller for at orientere sig i området.

Medarbejderen skal have konkret viden om, at borgeren ofte forsøger at forlade boligen, og at borgeren søger hen mod farlige områder. Den nærliggende fare skal dokumenteres på det tidspunkt, hvor brugen af alarmer overvejes.

Personskade/Væsentlig personskade kan fx være følgerne af at blive kørt ned af biler, cykler, busser eller tog. Det kan også være følgerne af at falde i en sø, mose, å eller havnebassin, falde ned fra en bro eller følgerne af forfrysning eller hedeslag.

Påkrævet/Absolut påkrævet betyder, at det ikke er muligt at afværge risikoen på anden, mindre indgribende måde. Etablering af aktiviteter og menneskelig kontakt kan gøre en borger mindre ”dørsøgende”, og boligen kan indrettes på en sådan måde, at det er nemmere at holde øje med om en person smutter ud af døren. Endelig betyder det også noget, hvor farligt nærområdet er.

Iværksættelse af indgreb kræver forhåndsgodkendelse

For at kunne bruge alarm eller pejlesystemer eller særlige døråbnere skal Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret give en **forhåndsgodkendelse**. Denne er tilstrækkelig, hvis borgeren samtykker eller forholder sig **passivt**. Hvis borgeren derimod **modsætter sig** brugen af alarmsystemet skal forvaltningens beslutning forelægges Det Sociale Nævn til godkendelse, inden foranstaltningen kan iværksættes.

Ansøgningsskema til brug ved anmodning om forhåndsgodkendelse af alarm- og pejlesystemer rekvireres i Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret.

Ansøgningsskemaet returneres i udfyldt stand til Kvalitets- og Tilsynskontoret.

Indberetning

Der skal ske en registrering og indberetning til Socialforvaltningen **første gang** den godkendte foranstaltning iværksættes. Ved registrering og indberetning benyttes Skema 1 fra Socialministeriets hjemmeside www.social.dk

Godkendelsen af indgrebet er tidsbegrænset

Uanset om godkendelsen er givet af Socialforvaltningen eller Det Sociale Nævn, vil indgrebet altid være tidsbegrænset. Hvis indgrebet ønskes forlænget, skal der ansøges om forlængelse heraf senest 8 måneder efter godkendelsen. Ved ansøgningen skal det oplyses, hvad der har været forsøgt for at kunne bruge en mindre indgribende foranstaltning eller for at opnå brugerens frivillige medvirken.

Klage

Borgeren har adgang til at klage over indgrebet. Det gælder både hvor borgeren har givet samtykke til indgrebet, og hvor indgrebet er foretaget mod borgerens vilje.

- **Det Sociale Nævn:** Selv om borgeren i første omgang har samtykket eller forholdt sig passiv til indgrebet, kan han/hun klage over beslutningen om anvendelse af de nævnte indgreb til Det Sociale Nævn. Klagen sendes til Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret, som sender den videre.
- **Den Sociale Ankestyrelse:** Hvor Det Sociale Nævn har godkendt indgrebet, kan borgeren klage over afgørelsen til Den Sociale Ankestyrelse inden 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt borgeren.

Klagen sendes til Det Sociale Nævn, som sørger for videre- sendelse.

En ægtefælle, pårørende, værge eller anden repræsentant for borgeren kan klage på vegne af borgeren. I tilfælde, hvor en ægtefælle, pårørende eller værge er uenig i Det Sociale Nævns afslag på anvendelse af alarm- og pejlesystemer eller døråb- nere har den pågældende dog ingen selvstændig kompetence til at klage over afgørelsen. Her kan der kun klages på borge- rens vegne.

Fastholdelse eller føring til andet opholdsrum servicelovens § 126, stk. 1

Lovteksten:

§ 126, stk. 1: Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at *fastholde* en person eller *føre* denne til et andet opholdsrum, når:

1. der er nærliggende risiko for at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
2. forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Præsentation af § 126, stk. 1

Bestemmelsen i §126, stk. 1 giver adgang til akut at anvende magt i form af at fastholde en person eller føre denne til et andet lokale, når dette er nødvendigt for at undgå, at pågældende skader sig selv, eller når der i konfliktsituationer er risiko for, at den pågældende skader andre.

Det gælder for § 126, som for de øvrige bestemmelser i serviceloven om magtanvendelse, at bestemmelsen alene kan anvendes over for personer med *betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne*. Det kan dreje sig om personer med alvorlig psykisk sygdom, udviklingshæmmede, personer med alvorlig hjerneskade eller personer med svær demens. De fleste i denne gruppe bor i et særligt botilbud, men personer, der bor i egen lejlighed, og f.eks. modtager hjælp af hjemmevejleder, kan også være omfattet af bestemmelsen. Gælder også hjemmehjælpere og hjælpere ansat af private leverandører.

Fastholdelse kan også iværksættes i dagtilbud (samværs- og aktivitetstilbud) eller evt. i det offentlige rum.

Det er ikke tilstrækkeligt at den pågældende har betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. For at bestemmelsen i § 126 kan anvendes, skal han/hun også modtage hjælp efter serviceloven, f.eks. praktisk og personlig hjælp efter servicelovens § 83 samt socialpædagogisk bistand efter servicelovens § 85. For praktisk taget alle, som bor i et særligt botilbud, vil denne betingelse være opfyldt.

Betingelserne for at fastholde eller føre til andet lokale efter § 126, stk. 1

Der skal være *nærliggende risiko* for *væsentlig personskade* og fastholdelsen skal være *absolut påkrævet*

At der er en *nærliggende risiko* betyder, at der i den konkrete situation skal være en reel og begrundet risiko for at borgeren vil begå handlinger, som kan tilføje væsentlig skade på egen eller andres person.

Væsentlig personskade er i Socialministeriets vejledning eksemplificeret som ”brækkede arme og ben, hjernerystelse, tabte og løse tænder, snitsår og kvæstelser opstået enten ved grov fysisk vold eller ved brug af skarpe instrumenter, som knive, sakse m.v. eller andre redskaber. Væsentlig personskade kan også være forgiftningstilstande, forbrændinger og bid.”

Absolut påkrævet betyder, at personskaden ikke kan afværges på andre og mindre indgribende måder.

Afgørelsen om at fastholde træffes i den akutte situation af det tilstedeværende personale.

Problemstillinger omkring anvendelsen af servicelovens § 126, stk. 1

De eksempler på personskade, som Socialministeriets vejledning nævner, og som er gengivet ovenfor, viser, at der skal meget til, før bestemmelsen i § 126, stk. 1 kan bringes i anvendelse.

Det er dog vigtigt, at eksemplerne ikke misforstås og overfortolkes. Personalet skal naturligvis ikke stå og afvente, at personen selv eller andre pådrager sig kraniebrud eller en anden alvorlig legemsbeskadigelse, som er nævnt.

Om betingelserne for at anvende fastholdelse er til stede må først og fremmest bero på en vurdering af, hvordan den aktuelle situation kan udvikle sig. Er der nærliggende og begrundet risiko for, at personens handlinger i det videre forløb kan føre til væsentlig personskader, og kan dette ikke afværges på anden måde, er fastholdelse tilladt.

Tjatten, skubben eller verbal aggressiv adfærd er – uanset hvor generende den kan være for andre tilstedeværende – aldrig i sig selv tilstrækkeligt til at udgøre en sådan risiko, medmindre denne adfærd vurderes til at være optakten til mere alvorlig vold.

Et lovligt indgreb i form af fastholdelse skal foregå så skånsomt som muligt. Et lovligt indgreb omfatter således aldrig vold, såsom førergreb, slag og spark. Bestemmelsen giver heller ikke hjemmel til at føre en person til et lokale med aflåst dør, da dette vil være ensbetydende med frihedsberøvelse.

Magtanvendelse i form af at fastholde, eller at føre en person til et andet lokale skal altid kombineres med tryghedsskabende initiativer. Efter magtanvendelsen skal medarbejderen altid tale med den pågældende om, hvad der skete, og hvorfor det var nødvendigt at gribe til magtanvendelse.

Indberetning

Skema 2 fra Socialministeriets hjemmeside udfyldes straks efter fastholdelsen og senest dagen efter.

Skemaet udfyldes og underskrives af det personale, som har været involveret i magtanvendelsen og evt. af nærmeste leder. Hvis flere medarbejdere har været med til at fastholde, er det den medarbejder, som har haft den mest aktive rolle i fastholdelsen, som udfylder indberetningen.

Lederen af tilbuddet skal altid underskrive og angive sine bemærkninger og sin vurdering af indgrebets lovlighed. Også den fastholdtes bemærkninger skal angives.

Indsendelsen af udfyldte skema(er) skal ske løbende. Skemaerne sendes til Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret.

Bemærk at der, når der er foretaget magtanvendelse, altid skal være udarbejdet en handleplan. Det gælder også i de tilfælde, hvor den pågældende har afslået tilbuddet om at få udarbejdet en sådan. Dette fremgår af servicelovens § 136, stk. 2.

Foreligger der en handleplan i forvejen skal denne evt. ajourføres med henblik på at forebygge fremtidig magtanvendelse.

Såfremt bo- eller dagtilbuddet vurderer, at kendskab til handleplanen kan være af betydning for den efterfølgende vurdering af indberetningen, medsendes handleplanen ved indsendelsen af indberetningen eller den eftersendes. Forvaltningen har også altid mulighed for selv at rekvirere personens handleplan.

Klage

Borgeren har adgang til at klage over fastholdelsen til **Det Sociale Nævn**. Klagen sendes til Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret, der vurderer klagen og sender den videre til Det Sociale Nævn. Der gælder en frist på 4 uger for indsendelsen af klagen.

Er borgeren, som er blevet fastholdt, ikke selv i stand til at klage, kan ægtefælle, en pårørende, en værge eller anden repræsentant for vedkommende rejse klagesagen på borgerens vegne.

Eksempler på fastholdelse

De tre første eksempler vedrører beboere i botilbud for handicappede, mens de tre sidste vedrører beboere i botilbud for psykisk syge.

Eksempler på fastholdelse af handicappede

Eksempel 1.

Der er tale om en svært udviklingshæmmet mandlig borger, der ikke har et verbalt sprog, og som ikke bryder sig om at få klippet sit hår. Da håret er vokset ned i øjnene vedtager personalet, at 2 pædagoger fastholder borgeren på værelset, mens en tredje klipper hans hår. Klipningen foregår under megen tumult og tydeligvis imod borgerens vilje. Efterfølgende indberetter personalet fastholdelsen af borgeren som en lovlig magtanvendelse og argumenterer med, at han får hår i øjnene og at langt hår ikke passer til hans hovedfacon. Derudover er der et ønske fra forældrenes side om, at borgeren ser "ordentlig" ud, når de kommer på besøg. En sådan magtanvendelse bliver ikke godkendt som værende lovlig – der er kun mulighed for at anvende magt for at forhindre væsentlig personskade, og det vurderes ikke som væsentlig personskade, at en borger får hår i øjnene, eller at forældrene bliver skuffede over hans udseende. Borgerens kontaktpædagog bliver bedt om at udarbejde en handleplan, for hvordan klipning af hans hår fremover skal foregå, og da denne plan indeholder relevante pædagogiske overvejelser og planer godkendes den."

Eksempel 2.

Her er der tale om en kvindelig borger, som er udviklingshæmmet og har autisme. Borgeren har i hele sit voksenliv været svært selvskadende, og i forbindelse med sin selvdestruktive adfærd fastholdes hun, hvorefter personalet indberetter fastholdelsen som en lovlig magtanvendelse. En dag hvor borgeren netop har afsluttet en aktivitet, som hun er god til og som hun holder meget af, sætter hun sig glad hen til kaffebordet. Idet hun sætter sig skubber hun til bordet, hvorved vassen på bordet vælter så vand og blomster ligger over hele bordet. Personalet rejser sig hurtigt og forsøger at trække borgeren væk fra bordet så hun ikke bliver våd. Borgeren reagerer ved at banke hovedet hårdt ned i bordet et par gange, hvorefter hun følger med pædagogen, der har fat i hende. Da de kommer væk fra bordet, smider hun sig ned på gulvet og banker hovedet hårdt ned i gulvet. En pædagog fastholder borgerens ben, mens en anden sætter sig over hende for at holde kroppen på gulvet og fastholde armene, som hun er begyndt at slå og kradse personalet med. En tredje pædagog lægger en pude under borgerens hoved for at beskytte hende. Personalet taler beroligende til borgeren, og efter 15 minutter slapper hun af, og de kan slippe hende og hjælpe hende op i sofaen, hvor hun selv kan ligge og hvile sig en tid. Efterfølgende indberetter personalet fastholdelsen som en lovlig magtanvendelse, indberetningen godkendes da fastholdelsen skønnes nødvendig for at beskytte borgeren mod at skade sig selv."

Eksempel 3.

Det drejer sig om en mandlig borger, som er udviklingshæmmet og som har forskellige psykiatriske problemer, der blandt andet betyder, at han fungerer meget dårligt i sociale sammenhænge af enhver slags. Under aftenkaffen i fællesstuen på hans bosted hælder han selv kaffe op, hvorved halvdelen af kanden tømmes ud over bordet. Til kaffen tilsætter han 12 skefulde sukker og under en kraftig omrøring skvulper det meste af kaffen ud af koppen. Under sit gøremål er borgeren blevet tiltagende voldsom og aggressiv i sine bevægelser og begynder at bande og true de øvrige beboere, der er til stede. De øvrige beboere bliver urolige og en pædagog opfordrer borgeren til at tage det roligt og evt. gå ned på sit værelse og slappe lidt af. Borgeren farer op og griber en termokande, som han kaster efter pædagogen, derefter slår han ud efter en medbeboer og nærmer sig truende pædagogen, mens han søger flere ting han kan kaste med. En anden pædagog kommer til og pædagogerne tager fat i borgerens arme og fører ham ud af fællesrummet og ned til hans eget værelse i den anden ende af huset. Den ene pædagog bliver hos borgeren og hjælper ham med at falde til ro ved at snakke med ham og sætte ham i gang med aktiviteter, der kan bryde den uhensigtsmæssige adfærd. Da han er faldet til ro går han med op i fællesrummet og drikker kaffe. Personalet indberetter efterfølgende, at de har ført borgeren til andet opholdsrum for at beskytte beboere og personale, der var til stede i fællesrummet. Indberetningen bliver godkendt, da det skønnes nødvendigt at borgeren forlader rummet, hvor de øvrige tilstedeværende beboere kan komme til skade, og da det er personalets erfaring, at borgeren skal ned til sit eget værelse og sættes i aktivitet for at stoppe den uhensigtsmæssige adfærd.

Eksempel fra de socialpsykiatriske bocentre (psykisk syge)

Eksempel 1:

En beboer på et af de socialpsykiatriske bocentre falder på badeværelset og pådrager sig 2 dybe flænger i panden, som bløder kraftigt. Personalet iler til for at hjælpe og tilbyder at lægge en forbindelse for at stoppe blødningen. Beboeren ønsker imidlertid ikke hjælp, og hun skubber og sparker ud efter personalet, ligesom hun modsætter sig at følge med til skadestuen. Da personalet vurderer, at beboeren udsætter sig for alvorlig personskaade, hvis blødningen ikke stoppes, tager 2 medarbejdere fat i hendes skuldre og arme og holder hende fast, mens en tredje medarbejder forbinder hende. Fastholdelsen varer ca. 5 minutter. Efterfølgende taler personalet beroligende og trøstende til beboeren, og efterhånden slapper hun af.

Efterfølgende indberetter personalet fastholdelsen som en lovlig magtanvendelse. Indberetningen godkendes, da fastholdelsen skønnes nødvendig for at undgå alvorlig personskaade.

Eksempel 2:

Det drejer sig også om en beboer på et af de socialpsykiatriske bocentre. Lige hjemkommet fra besøg hos familie, kommer beboeren ind i opholdsstuen, hvor der sidder andre beboere fra den pågældende bolig. Hun er meget højtråbende og udadreagerende, og hun begynder at kaste rundt med askebægre og kopper. De andre beboere giver udtryk for at blive generet voldsomt af beboerens følelsesudbrud, og samtidig giver flere medbeboere udtryk for at ville gribe ind, hvis hun ikke holder op eller går.

Personalet forsøger at få en dialog i gang med beboeren og derved tale hende "ned", bl.a. ved adskillige gange at foreslå, at man sammen går ud af opholdsstuen og taler om det. Det mislykkes imidlertid, da hun er meget i affekt, og da der er gået ca. 10 minutter ser personalet sig nødsaget til at føre beboeren, med et tag under hver arm, ud af opholdsstuen og ind på hendes værelse. På vej hertil sparker beboeren til stole mv. og slutter med at sparke en medarbejder over skinnebenet.

Efterfølgende indberetter personalet fastholdelsen og føringen af beboeren til hendes værelse som en lovlig magtanvendelse. Indberetningen godkendes, da der vurderes at foreligge risiko for personskade på grund af beboerens kasten rundt med forskellige genstande. Det må imidlertid erkendes, at det i det konkrete tilfælde henstår som usikkert, om de strenge betingelser, om "nærliggende risiko" og "væsentlig personskade" kan siges at være opfyldt, og den konkrete magtanvendelse må således siges at være på kanten af det lovlige.

Eksempel 3:

En beboer på et af bocentrene opholder sig med flere medbeboere og personale i opholdsrummet. Beboeren optræder gennem længere tid verbalt meget aggressiv og udslynger skældsord og anklager. Det går ud over både ansatte og medbeboere, bl.a. i form af stærkt racistiske bemærkninger til en medarbejder af fremmed etnisk herkomst. Der opstår en utryg stemning hos de andre beboere. Personalet forsøger forgæves at dæmpe beboeren ned og beder ham om at forlade rummet. Dette nægter beboeren, og han fortsætter med at komme med racistiske bemærkninger mod den pågældende medarbejder. Da der er gået ca. 5 minutter mister de tilstedeværende medarbejdere tålmodigheden, og 2 medarbejdere tager fat i beboeren, i hver sin skulder og arm og fører beboeren ud af lokalet og ind på sit værelse.

Efterfølgende indberetter personalet magtanvendelsen som ulovlig magtanvendelse, fordi betingelserne for at øve magtanvendelse over for beboeren i form af fastholdelse ikke har været opfyldt.

Fastholdelse i hygiejnesituationen servicelovens § 126, stk. 2

Lovteksten:

§ 126, stk. 2

Kommunalbestyrelsen kan undtagelsesvis for en afgrænset periode træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person, hvis dette må anses for en absolut nødvendighed for at udøve omsorgspligten i personlige hygiejnesituationer. Det skal samtidig gennem den faglige handlingsplan, jf. 136, stk. 2, søges sikret, at magtanvendelse i personlige hygiejnesituationer i fremtiden kan undgås.

Præsentation af § 126, stk. 2

Ved fastholdelse forstås i denne sammenhæng, at personalet holder personen fast, så eksempelvis tandbørstning kan ske. Der må ikke bruges hjælpemidler til fastholdelse og intensiteten må ikke få karakter af overgreb.

I bekendtgørelse om magtanvendelse § 4 er det nærmere fastsat i hvilke hygiejnesituationer, fastholdelse vil kunne tildeles. Det drejer sig om

- 1) tandbørstning
- 2) barbering
- 3) hårvask, badning og tøjskift
- 4) klipning af hår og negle
- 5) skiftning af bleer og bind
- 6) pleje af hud eller
- 7) fjernelse af madrester i kindpose og mundhule.

Betingelserne for at der kan gives tilladelse til fastholdelse i ovennævnte hygiejnesituationer

Tilladelse kan **undtagelsesvis** gives for en afgrænset periode, hvis dette må anses som en **absolut nødvendighed** for at udøve omsorgspligten.

Med angivelsen af at tilladelser kun kan gives **undtagelsesvis** er det tilkendegivet at kommuner skal gøre, hvad der er muligt for at undgå fysisk magtanvendelse.

En **afgrænset periode** er i Socialministeriets bekendtgørelse nærmere bestemt til en tidsperiode på indtil 3 måneder. Kommunen vil kunne forlænge tidsperioden, der dog ikke kan overstige i alt 6 måneder, idet andre metoder til at fremme hygiejneforholdene hos den pågældende sideløbende skal udvikles.

Absolut nødvendighed angiver, at fastholdelse aktuelt fremstår som den sidste og eneste mulighed efter at de forskellige pædagogiske metoder i form af overtalelse, belønning mv. har været afprøvet, og den manglende hygiejne nu udgør et stort problem.

Problemstillinger

Er der tidligere truffet afgørelse om fastholdelse i hygiejnesituationen, og er den afgrænsede periode afsluttet, vil der igen kunne træffes afgørelse om tilladelse af fysisk magt i hygiejnesituationen, såfremt der er sket en forværring eller nedsættelse af den betydeligt og varigt nedsatte funktionsevne. Afgørelsen kan træffes for en periode på indtil 3 måneder med mulighed for forlængelse i op til 6 måneder.

Fysisk støtte, som har til formål at modvirke effekten af rykvisse krampes, spasticitet etc., eller som har til formål at berolige, betragtes ikke som magtanvendelse.

Iværksættelse af indgreb kræver forhåndsgodkendelse

Der skal altid foreligge en forhåndsgodkendelse fra Socialforvaltningen, før der kan iværksættes fastholdelse i hygiejnesituationen.

Ansøgning sker på Skema 3 fra Socialministeriets hjemmeside www.social.dk. Indstillingskemaet indsendes til Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret.

Med ansøgningen vedlægges

- Aktuel handleplan, statusrapport og lignende, herunder plan for at begrænse fastholdelse i hygiejnesituationen.
- Dokumentation for den fysiske og psykiske funktionsevne.

Indberetning

Der skal ske en registrering og indberetning til Socialforvaltningen **første gang** den godkendte foranstaltning iværksættes.

Godkendelsen af indgrebet er tidsbegrænset

Godkendelsen gælder for en periode på indtil 3 måneder.

Tidsperioden kan forlænges med op til 3 måneder yderligere. Hvis indgrebet ønskes forlænget, skal der ansøges om forlængelse inden udløbet af den første 3 måneders frist. Ved ansøgningen om forlængelse skal det oplyses, hvad der har været forsøgt for at kunne bruge en mindre indgribende foranstaltning eller for at opnå brugerens frivillige medvirken.

Der vil kunne gives en ny tilladelse til fastholdelse i hygiejnesituationen, hvis perioden på op til de sammenlagte 6 måneder er udløbet, og der senere sker en forværring af den pågældendes tilstand. Der følges samme procedure som ved førstegangsansøgninger, men dokumentationen skal her især belyse det efterfølgende forløb, og hvad der har været forsøgt for at bruge mindre indgribende metoder.

Klage

Borgeren har adgang til at klage over den truffe afgørelse om fastholdelse i hygiejnesituationen til Det Sociale Nævn. Klagen sendes til Kvalitets- og Tilsynskontoret, som genvurderer sin afgørelse og, såfremt denne opretholdes, sender klagen videre til Det Sociale Nævn. Der gælder en frist på 4 uger for indsendelsen af klagen.

Er borgeren ikke selv i stand til at klage kan ægtefælle, en pårørende, en værge eller anden repræsentant for vedkommende rejse klagesagen.

Tilbageholdelse/tilbageførelse i boligen servicelovens § 127

Lovteksten:

§ 127. Under samme betingelser som i § 125, stk. 2 kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person for at forhindre denne i at forlade boligen eller for at føre denne tilbage til boligen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om, for hvilken periode tilbageholdelse i boligen kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

Præsentation af § 127

En personlig alarm er ikke altid nok til at sikre en borger, og er der nærliggende risiko for, at vedkommende eller andre kommer til skade, hvis boligen forlades, kan det være nødvendigt at bruge magt.

At tilbageholde et menneske mod dets vilje har karakter af frihedsberøvelse, og hvis det er nødvendigt at gribe ind for at forhindre en borger i at forlade botilbuddet, skal der anmodes om en forhåndsgodkendelse. En afgørelse om tilbageholdelse betyder ikke, at man må låse døren. Hvis man bliver nødt til at bruge tvang for at tilbageholde pågældende, eller føre ham/hende tilbage til boligen, skal situationen følges op af tryghedsskabende initiativer.

En tilbageholdelse/tilbageførelse til boligen skal ses i sammenhæng med **brugen af alarmsystemer** og der gælder derfor de samme betingelser.

Iværksættelse af indgreb kræver forhåndsgodkendelse

For at der kan ske en tilbageholdelse/tilbageførelse til boligen, skal Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret altid forhåndsgodkende indgrebet. En sådan godkendelse er tilstrækkelig, hvis borgeren forholder sig *passivt*.

Hvis borgeren derimod *modsætter sig indgrebet* skal forvaltningens beslutning forelægges **Det Sociale Nævn** til godkendelse.

Borgeren skal på kommunens regning have *beskikkelse en advokat under sagens behandling*.

Ansøgningen til forvaltningen skal indeholde:

Ansøgningsskema til brug ved anmodning om forhåndsgodkendelse af til bageholdelse/tilbageførelse i boligen rekvireres i Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret.

- Dokumentation for den fysiske og psykiske funktionsevne
- Aktuel handleplan, statusrapport og lignende
- Faglig dokumentation af behovet for anvendelse af tilbageholdelse

Indberetning

Der skal ske en registrering og indberetning til Kvalitets- og Tilsynskontoret **første gang** den godkendte foranstaltning iværksættes. Ved registrering og indberetning benyttes Skema 1 fra Socialministeriets hjemmeside, www.social.dk

Godkendelsen af indgrebet er tidsbegrænset.

Uanset om indgrebet er godkendt af forvaltningen eller Det Sociale Nævn, vil godkendelsen altid skulle revurderes senest 8 måneder efter af forvaltningen. Ved ansøgningen om forlængelse skal det oplyses, hvad der har været forsøgt for at kunne bruge en mindre indgribende foranstaltning eller for at opnå brugerens frivillige medvirken.

Klage

Borgeren har adgang til at klage over indgrebet. Dette gælder både hvor borgeren har givet samtykke til indgrebet og hvor indgrebet er foretaget mod borgerens vilje.

- **Det Sociale Nævn:** Selv om borgeren oprindeligt har samtykket eller forholdt sig passiv til indgrebet kan han/hun klage over forvaltningens beslutning om eller anvendelse af de nævnte indgreb til Det Sociale Nævn. Klagen sendes til Socialforvaltningen, som sender den videre.
- **Den Sociale Ankestyrelse:** Hvor Det Sociale Nævn har godkendt indgrebet, kan borgeren klage over afgørelsen til Den Sociale Ankestyrelse inden 4 uger efter afgørelsen er meddelt borgeren. Klagen sendes til Det Sociale Nævn som sørger for videreledning.
- **Domstolsprøvelse:** Hvor Den Sociale Ankestyrelse har truffet afgørelse om at godkende indgrebet, kan borgeren kræve afgørelsen forelagt retten.

En ægtefælle, pårørende, værge eller anden repræsentant for borgeren kan klage på vegne af borgeren. I tilfælde, hvor en ægtefælle, pårørende eller værge er uenig i Det Sociale Nævns afslag på tilbageholdelse i boligen har den pågældende dog ingen selvstændig kompetence til at klage over afgørelsen. Her kan der kun klages på borgerens vegne.

Anvendelse af stofseler servicelovens § 128

Lovteksten:

§ 128. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende fastspænding med stofseler til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at hindre fald, når der er nærliggende risiko for, at en person udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om, for hvilken periode de beskyttelsesmidler, som er omfattet af stk. 1, kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

Præsentation af § 128

Under samme betingelser som nævnt under særlige døråbnere kan borgeren fastspændes med stofseler til kørestol, seng, toilet m.v. for ikke at falde og derved pådrage sig en fysisk skade.

Brug af hjelm eller bløde handsker hos stærkt selvdestruktive borgere kan bruges med hjemmel i den almindelige omsorgspligt efter servicelovens § 82.

Iværksættelse af indgreb kræver forhåndsgodkendelse

For at kunne bruge stofseler skal *Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret* forhåndsgodkende indgrebet. Denne er tilstrækkelig, hvis borgeren forholder sig **passivt**. Hvis borgeren derimod **modsetter sig** brugen af stofseler, skal forvaltningens beslutning forelægges Det Sociale Nævn til godkendelse, inden foranstaltningen kan iværksættes.

Ansøgning og nødvendig dokumentation skal indsendes til Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret.

Ansøgningen til forvaltningen skal indeholde:

Ansøgningskema til brug ved anmodning om forhåndsgodkendelse af stofseler rekvireres i Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret.

- *Dokumentation for manglende fysisk og psykisk funktionsevne.*
- *Aktuel handleplan, statusrapport og lignende.*
- *Faglig dokumentation af behovet for anvendelse af stofseler.*

Indberetning

Der skal ske en registrering og indberetning til Kvalitets- og Tilsynskontoret **første gang** den godkendte foranstaltning iværksættes. Ved registrering og indberetning benyttes Skema I fra Socialministeriets hjemmeside www.social.dk

Godkendelsen af indgrebet er tidsbegrænset

Uanset om godkendelsen er givet af forvaltningen eller Det Sociale Nævn vil indgrebet altid være tidsbegrænset. Hvis indgrebet ønskes forlænget, skal der ansøges om forlængelse heraf, senest 18 måneder efter godkendelsen. Ved ansøgningen skal det oplyses, hvad der har været forsøgt for at kunne bruge en mindre indgribende foranstaltning eller for at opnå brugerens frivillige medvirken. Sidstnævnte gælder, hvor godkendelsen er givet af Det Sociale Nævn.

Klage

Borgeren har adgang til at klage over indgrebet. Dette gælder både, hvor borgeren har givet samtykke til indgrebet, og hvor indgrebet er foretaget mod borgerens vilje.

- **Det Sociale Nævn:** Selv om borgeren oprindeligt har samtykket eller forholdt sig passivt til indgrebet, kan han/hun klage over forvaltningens beslutning om anvendelse af de nævnte indgreb til Det Sociale Nævn. Klagen sendes til Socialforvaltningen, som sender den videre.
- **Den Sociale Ankestyrelse:** Hvor Det Sociale Nævn har godkendt indgrebet, kan borgeren klage over afgørelsen til Den Sociale Ankestyrelse inden 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt borgeren. Klagen sendes til Det Sociale Nævn, som sørger for videre-sendelse.

En ægtefælle, pårørende, værge eller anden repræsentant for borgeren kan klage på vegne af borgeren. I tilfælde, hvor en ægtefælle, pårørende eller værge er uenig i Det Sociale Nævns afslag på anvendelse af stofseler mod borgerens vilje, har den pågældende dog ingen selvstændig kompetence til at klage over afgørelsen. Her kan der kun klages på borgerens vegne.

Optagelse i særligt botilbud uden samtykke servicelovens § 129, stk. 1

Lovteksten:

§ 129, stk. 1 Kommunalbestyrelsen kan jf. § 131 indstille til det sociale nævn at træffe afgørelse om, at en person, der modsætter sig flytning eller mangler evnen til at give informeret samtykke hertil, jf. dog stk.2, skal optages i et bestemt botilbud efter denne lov, botilbud i boliger opført efter den nu ophævede lov nr. 378 af 10. juni 1987 om boliger for ældre og personer med handicap eller botilbud efter lov om almene boliger m.v., når

1. det er absolut påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp og
2. hjælpen ikke kan gennemføres i personens hidtidige bolig og
3. den pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger og
4. udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade og
5. det er uforsvarligt ikke at sørge for flytning.

Præsentation af bestemmelsen

Bestemmelsen i § 129, stk. 1 finder anvendelse i tilfælde, hvor en person med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne bor i en almindelig bolig – lejebolig, andelsbolig eller ejerbolig – og det bliver uforsvarligt ikke at sørge for flytning til et særligt botilbud. Endvidere finder bestemmelsen anvendelse i den situation, hvor en person allerede er visiteret til og bor i et særligt botilbud, men efterfølgende får behov, der ikke kan dækkes her.

Københavns Kommune har brevvekslet med Socialministeriet om bestemmelsens anvendelse på den situation, hvor en beboer i et botilbud efter servicelovens § 108 ønskes flyttet mod sin vilje enten til et andet botilbud eller internt til en anden bolig i det samme botilbud.

Af socialministeriets svar fremgik det, at for personer, der bor i et § 108 botilbud og er omfattet af magtanvendelsesreglerne skal disse regler anvendes, hvis en person ønskes flyttet mod sin vilje. Det gælder dog ikke, hvis der er tale om, at botilbuddet som en del af en overordnet plan besluttet nedlagt. Reelt betyder det, at en beboer i et § 108 botilbud som altovervejende hovedregel ikke kan flyttes mod sin vilje.

Grundlæggende betingelser

- Borgeren **har betydelig og varig nedsat psykisk funktionsniveau.**
- Borgeren **modsætter sig** flytning i særligt botilbud **eller mangler evnen til at give informeret samtykke** hertil (men uden at borgeren falder ind under den lempeligere regel i § 129, stk. 2., se nedenfor)
- Borgerens optagelse i et særligt botilbud er **absolut påkrævet** for, at borgeren kan få den nødvendige hjælp og denne kan **ikke gennemføres i den hidtidige bolig**
- Borgeren kan **ikke overskue konsekvenserne** af sine handlinger og udsætter sig for **alvorlig personskade**, således at det er **uforsvarligt ikke at sørge for flytning.**

Afgørelse om flytning træffes af Det Sociale Nævn

Afgørelsen om flytning efter servicelovens § 129, stk. 1 træffes af Det Sociale Nævn. Afgørelsen kan alene træffes efter indstilling fra kommunalbestyrelsen. For den målgruppe, der er omfattet af disse retningslinjer, er det Socialforvaltningen, som indstiller til Det Sociale Nævn.

Ansøgningen skal indeholde:

- Skema 4 Socialministeriets hjemmeside, indstillingsskema, servicelovens § 129, Optagelse i særlige botilbud uden samtykke.
- **Dokumentation for den fysiske og psykiske funktionssevne** i form af grundige **lægelige oplysninger**, der dokumenterer, at vedkommende har en betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne, og en lægelig vurdering af borgerens fremtid og prognose på baggrund af aktuelle fysiske, psykiske og intellektuelle/kognitive funktioner og færdigheder, relateret til sygdomsbilledet – dvs. hvad der er baggrunden for, at borgeren ikke kan klare sig i sin nuværende eget hjem.
- Grundige **sociale oplysninger**. Der skal foreligge en handleplan efter servicelovens § 141. I dokumentationen skal redegøres for årsagen til at borgeren ikke kan passes i hjemmet med maksimal hjælp. Der skal være en beskrivelse af, hvilke foranstaltninger, der hidtil har været ydet borgeren i eget hjem, samt en vurdering af det fremtidige plejebest. Kan dette ikke ydes i eget hjem, skal det dokumenteres, hvorfor dette ikke kan ske.

Desuden skal det beskrives, hvilke konsekvenser det vil få for borgeren, hvis vedkommende skulle passes i eget hjem (i relation til kravene i § 129).

- **Særlige botilbud** – Borgeren skal være visiteret til et konkret botilbud.

Dette botilbud skal udtale sig om muligheden for at yde tilstrækkelig omsorg og pleje i forhold til lægelige og sociale oplysninger.

Det er forvaltningen, som visiterer til det særlige botilbud i overensstemmelse med sædvanlig procedure.

Advokatbistand og værge

For flytning til særligt botilbud uden borgerens udtrykkelige samtykke gælder et krav om, at borgeren skal have beskikket en advokat. Det er Socialforvaltningen, der sørger for beskikkelsen.

Herudover skal borgeren have beskikket en værge, hvis den pågældende ikke allerede har fået beskikket en sådan. Hvis der ikke er beskikket en værge indsender socialcentret/handicapcentret ansøgning herom til Statsforvaltningen Hovedstaden.

Det skal pointeres, at en værge **aldrig** – uanset formuleringen af værgemålets omfang i værgebeskikkelsen – kan beslutte optagelse i særligt botilbud, når der ikke foreligger samtykke fra borgeren.

Ægtefællens særlige klageadgang

En ægtefælle eller anden nærtstående person, som deler bolig med en person med betydelig og varig nedsat psykisk funktions- evne, er berettiget til at klage over kommunens afslag på at indstille personen til flytning.

Klage

Borgeren har adgang til at klage over Det Sociale Nævns afgørelse om optagelse i et særligt botilbud.

- **Ankestyrelsen:** Hvor Det Sociale Nævn har godkendt indgrebet, kan borgeren klage over afgørelsen til Ankestyrelsen inden 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt borgeren. Klagen sendes til Det Sociale Nævn, som sørger for videresendelse. Klagen til Ankestyrelsen har opsættende virkning. Dog kan det sociale nævn, hvis særlige forhold gør det påkrævet, træffe afgørelse om at optagelsen i særligt botilbud sker straks.
- **Domstolsprøvelse:** Hvor Ankestyrelsen har truffet afgørelse om at godkende indgrebet, kan borgeren kræve afgørelsen forelagt retten.

En ægtefælle, pårørende, værge eller anden repræsentant for borgeren kan klage på vegne af borgeren. I tilfælde, hvor en ægtefælle, pårørende eller værge er uenig i Det Sociale Nævns afslag, har den pågældende dog ingen selvstændig kompetence til at klage over afgørelsen. Her kan der kun klages på borgerens vegne.

Det anbefales, at socialcentret/handicapcentret kontakter Centralforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret, tidligt i det administrative forløb omkring ansøgningen om flytning efter servicelovens § 129.

Indberetning

Indberetning om flytning sker ved påtegning af Skema 4. Indberetning skal ske senest ved udgangen af den måned, hvor flytningen er sat i værk.

Optagelse i særligt botilbud for mennesker med en fremadskridende mental svækkelse servicelovens § 129, stk. 2

Lovteksten:

§ 129, stk. 2 For personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, jf. § 124, stk. 2, der ikke modsætter sig flytning, men som mangler evnen til at give informeret samtykke til en flytning, og hvor den psykiske funktionsnedsættelse er en konsekvens af en aldersbetinget eller senere erhvervet mental svækkelse, som er fremadskridende, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud, hvis kommunalbestyrelsens indstilling tiltrædes af den værge, Statsforvaltningen har beskikket, jf. §131, når

- 1) ophold i et botilbud med tilknyttet service er påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og
- 2) det i det konkrete tilfælde omsorgsmæssigt vurderes at være mest hensigtsmæssigt for den pågældende.

Præsentation af § 129, stk. 2

Bestemmelsen omhandler en lempeligere adgang til flytning end i § 129, stk. 1 for personer, der **ikke modsætter** sig flytning, men som heller ikke er i stand til at give et informeret samtykke på grund af aldersbetinget eller senere erhvervet mental svækkelse. Såfremt vedkommende modsætter sig flytning kan flytning kun ske, såfremt de strengere betingelser i § 129, stk. 1 er opfyldt.

Det er en betingelse for at anvende § 129, stk. 2, at der er tale om en **fremadskridende lidelse**, som det f.eks. kan ses ved fremskreden demens, men det kan også dreje sig om følger efter apopleksi, hjerneblødning eller hjernetraumer, hvor der er tale om en fremadskridende svækkelse af den pågældendes mentale tilstand.

Endvidere indgår det som en betingelse for flytning, at ophold i et botilbud er **påkrævet** for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og at det i det konkrete tilfælde **omsorgsmæssigt** vurderes at være **mest hensigtsmæssigt** for den pågældende.

Afgørelse om flytning træffes af Socialforvaltningen.

Med hensyn til ansøgningsblanket og den medfølgende dokumentation, se ovenfor under § 129, stk. 1.

Der gøres opmærksom på, at den af Statsforvaltningen beskikkede værge skal tiltræde, at der træffes afgørelse om flytning.

Det anbefales, at socialcentret/handicapcentret kontakter Centralforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret tidligt i det administrative forløb omkring ansøgningen om flytning efter servicelovens § 129, stk. 2.

Kapitel 3: Forholdet mellem serviceloven og anden lovgivning om indgreb i selvbestemmelsesretten

Som led i beskrivelsen af magtanvendelse efter serviceloven skal denne lov afgrænses i forhold til anden lovgivning, som giver adgang til magtanvendelse.

Desuden vil det blive beskrevet, hvilken betydning lov om værgemål har i forhold til servicelovens regler.

Anden lovgivning, som giver adgang til magtanvendelse er henholdsvis **straffeloven** og **lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien**.

Særligt om nødværge og nødret – straffelovens §§ 13 og 14

Efter straffelovens § 13 og § 14 kan handlinger, der er foretaget i nødværge og nødret og som ellers er ulovlige, blive straffri. Handlingen skal være strengt nødvendig og kan kun anvendes i ekstraordinære situationer. Bestemmelserne kan derfor ikke anvendes til at foretage jævnlige forekommende tvangsmæssige indgreb.

Nødværge

Handlingen kan være lovlig hvis:

- handlingen sker for at modstå eller afværge,
- et uretmæssigt angreb (vold, ildspåsættelse, ødelæggelse af ting eller blufærdighedskrænkelse),
- som er påbegyndt eller overhængende (umiddelbart truende), og
- handlingen er nødvendig og
- står i rimelig forhold til at beskytte personer eller ting.

Om angrebet er overhængende beror på medarbejderens vurdering ud fra tidligere erfaringer med den person, der angriber. At angrebet er uretmæssigt vil sige, at borgeren ikke tydeligvis er direkte eller indirekte provokeret eller stillet i situationer, som for eksempel magtesløshed, der får borgeren til at reagere.

Nødret

Nødret er kun aktuel i situationer, hvor der er trussel om en skade, som ikke skyldes et uretmæssigt angreb. Faren kan for eksempel skyldes akut sygdom, teknisk svigt i installationer og maskiner eller naturbegivenheder, såsom tordenvejr, oversvømmelse og selvantændelse. I modsætning til nødværgesituationer kan handlinger i nødretssituationer rettes mod andre end den, der angriber, for eksempel mod en person der er i fare.

Nødret og nødværge i forhold til servicelovens regler om magtanvendelse

Det fremgår af Socialministeriets vejledning om magtanvendelse, at både ved nødværge og ved nødret er der tale om ekstraordinær hjemmel til brug af tvang i ekstraordinære situationer. Bestemmelsen kan derfor ikke anvendes som hjemmelsgrundlag for at foretage jævnlige forekommende tvangsmæssige indgreb. Nødværge og nødret kan kun anvendes som hjemmel til handlinger af forsvarsmæssig karakter og kan ikke anvendes som hjemmel til at foretage aktive handlinger, der ikke er strengt nødvendige for at værne om beskyttede retsgoder.

Frist for indberetning

Er der opstået en situation, hvor de sociale medarbejdere har været nødt til at anvende et indgreb, som falder ind under nødværge eller nødret **skal Skema 2 fra Socialministeriets hjemmeside www.social.dk udfyldes straks efter episoden og senest dagen efter. Skemaet sendes senest på 3. dagen efter episoden** til Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret. Der skal her være en dokumentation af, at betingelserne for at anvende et indgreb, der falder ind under nødværge eller nødret har været opfyldt.

Lov om tvang i psykiatrien

Loven om tvang i psykiatrien gælder alene i de tilfælde, hvor en borger er indlagt på en psykiatrisk afdeling, eller hvor der kan blive tale om at tvangsindlægge en borger på psykiatrisk afdeling.

Det er især i forbindelse med, at en borger søges tvangsindlagt, at Socialforvaltningens medarbejdere kommer i berøring med loven. En tvangsindlæggelse iværksættes ved at tilkalde praktiserende læge, lægevagten og evt. politi, der vurderer om borgerens tilstand er af sådan karakter, at tvangsindlæggelse er aktuel.

Det drejer sig om tilfælde, hvor borgeren lider af en psykose eller en ganske lignende tilstand, og det vil være uforsvarligt ikke at frihedsberøve den pågældende med henblik på behandling, fordi:

1. udsigten til helbredelse eller en betydelig og afgørende forbedring af tilstanden ellers vil blive væsentlig forringet (indlæggelse på gule papirer) eller
2. den pågældende frembyder en nærliggende og væsentlig fare for sig selv eller andre (indlæggelse på røde papirer).

Iværksættelse af tvangsindlæggelse på røde papirer sker med det samme, mens indlæggelse på gule papirer skal iværksættes inden for en uge.

Når borgeren udskrives fra psykiatrisk afdeling direkte til et tilbud efter serviceloven, vil der være samspil mellem de to regelsæt.

Overlægen ved den psykiatriske afdeling har ansvaret for, at der indgås en **udskrivningsaftale**.

Det gælder for patienter, som efter udskrivningen må antages ikke selv at ville søge den behandling eller de sociale tilbud, som er nødvendige for patientens helbred.

Udskrivningsaftalen indgås mellem patienten og den psykiatriske afdeling, samt de relevante myndigheder m.fl. om de nødvendige behandlingsmæssige og sociale tilbud til patienten.

Såfremt patienten ikke ønsker at medvirke til indgåelse af en udskrivningsaftale, har overlægen ansvaret for, at der i samarbejde med de relevante myndigheder mv. udarbejdes en **koordinationsplan** for de behandlingsmæssige og sociale tilbud til patienten.

Sundhedsloven

Sundhedsloven omfatter sundhedsmæssig behandling, der foregår på bo- og dagtilbud og i borgerens eget hjem, herunder regler om patienters retsstilling.

Sundhedsmæssig behandling er undersøgelse, diagnosticering, sygdomsbehandling, genoptræning, sundhedsfaglig pleje og sundhedsfaglig forebyggelse over for den enkelte patient. Eksempler på sundhedsmæssig behandling er: Medicingivning, insulinbehandling, øjendrypning, tandbehandling, sårbehandling, blodprøvetagning og vaccinationer.

Loven gælder for behandling foretaget af sundhedspersoner. Det vil sige personer, der er autoriserede efter lov om autorisation af sundhedspersonale; f.eks. læger, sygeplejersker og fysioterapeuter og personer der handler på disses ansvar. Medarbejdere i bo- og dagtilbud for borgere med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, kan i nogle tilfælde handle på autoriserede sundhedspersoners ansvar.

For borgere med betydelig nedsat funktionsevne er det især problemstillingen omkring information og samtykke til den sundhedsmæssige behandling, der er relevant.

Sundhedsloven har det udgangspunkt, at kun behandling, hvortil patienten har givet samtykke, er lovlig. Ydermere skal der være tale om et informeret samtykke, hvilket vil sige, at patienten skal være i stand til helt at forstå, hvad der skal ske.

Hvis patienten varigt mangler evnen til at give informeret samtykke, skal informationen gives til eventuelle pårørende eller en værge, hvor værgemålet omfatter helbredsforhold. Den pårørende eller værgeren vil herefter kunne give et stedfortrædende samtykke.

Et sådant samtykke giver dog ikke hjemmel til at iværksætte behandling, hvis patienten i ord eller handling giver udtryk for, at han/hun ikke ønsker at modtage behandlingen.

Hvis dette er tilfældet, vil behandlingen være at betragte som behandling under tvang, hvilket ikke er lovligt at iværksætte efter sundhedsloven.

Hvor patienten f.eks. modsætter sig at tage sin medicin, må man ikke tvinge borgeren til dette, men det er tilladt at forsøge at overtale borgeren med pædagogiske virkemidler.

Hvis borgeren stadig modsætter sig, er det vigtigt at orientere den læge, som har ordineret medicinen eller vagtlægen. Hvis borgeren får det dårligt, kan det være nødvendigt at indlægge borgeren på hospitalet.

Til belysning af hvordan behandling kan foregå i praksis, kan der opstilles følgende eksempel:

Der er tale om en udviklingshæmmet kvinde på 62 år, hvis livssituation med bl.a. tvangssterilisation og andre indgreb i selvbestemmelseretten har givet hende en panisk angst for læger, sygehuse m.v. Hun har af samme grund ikke villet lægeundersøges i flere år. I forbindelse med at hun gennem en periode har haft menstruationslignende blødninger og smerter i underlivet, har bostedet fundet det nødvendigt at få en lægefaglig vurdering af hendes tilstand. Den praktiserende læge mener at "livstruende sygdom er sandsynlig" og at "undersøgelse, med eller uden patientens accept, snarest bør finde sted". En konsulteret gynækolog mener, at hun bør undersøges og behandles på hospitalet så hurtigt som muligt. I denne situation må den fælles pædagogiske, pleje- og omsorgsmæssige samt lægefaglige vurdering være, at øjeblikkelig behandling er påkrævet for borgerens overlevelse eller for på længere sigt at forbedre hendes chancer for at overleve. Samtidig tilstræbes det at involvere og medinddrage borgeren i en accept af beslutningen og borgerens psykiater kontaktes med henblik på en optimal medicinering forud for indlæggelsen for om muligt at dæmpe angsten. Der udarbejdes en plan for forløbet hvor den nærmeste familie inddrages.

Da borgeren skal orienteres om den forestående indlæggelse bliver hun meget angst og nægter at lytte til personalet endskønt personalet søger at opnå borgerens samtykke til undersøgelse og evt. operation. Personalet vælger at åbne døren til hendes værelse for at tale med hende og forklare hvad hospitalsbesøget går ud på. I dagene op til indlæggelsen bliver der givet beroligende medicin og på dagen for indlæggelsen tager to medarbejdere som borgeren er tættest knyttet til, med på hospitalet, hvor de under hele forløbet yder støtte for at hjælpe hende gennem operationen og opholdet. Operationen forløber uden komplikationer og borgeren bliver udskrevet dagen efter indgrebet.

Lov om værgemål

Ifølge servicelovens § 82 skal kommunen ved udøvelse af omsorgspligten overfor en borger være opmærksom på, at den pågældendes interesser kan blive varetaget af pårørende eller andre. Sidstnævnte kan være en værge, som i givet fald skal beskikkes efter lov om værgemål. Der kan beskikkes forskellige typer værgemål. Her nævnes de mest almindelige:

- Personligt værgemål efter lovens § 5, stk. 1. Her er borgeren stadig myndig. Borgeren skal være sindssyg, svært dement eller svært hæmmet i psykisk udvikling. Desuden ude af stand til at varetage sine anliggender, og der skal være et aktuelt behov for en værge.
- Økonomisk værgemål efter lovens § 5, stk. 2. Betingelserne er mindre strenge end for personligt værgemål.
- Værgemål, hvor borgeren umyndiggøres efter lovens § 6. Værgemålet iværksættes sammen med et værgemål efter lovens § 5, stk. 2, og kun, hvor der er fare for at borgeren handler til skade for sine økonomiske forhold. Borgeren fratages evnen til at handle økonomisk.
- Samværgemål efter lovens § 7, stk. 1 gælder kun økonomiske forhold, hvor borgeren har brug for hjælp til at varetage sin økonomi. Det er personen selv, der skal bede om et samværgemål.

Det er de lokale centre, social- og handicapcentre, der har kompetencen til at træffe beslutning om anmodning om iværksættelse af værgemål. Ved beslutning herom indsender centrene en ansøgning til **Statsforvaltningen Hovedstaden, Borups Allé 177, 2400 København NV**, som enten selv træffer beslutningen eller sender sagen videre til retten.

For beboere i botilbud vil forstanderen skulle indstille til det lokale center at der iværksættes et værgemål. Hvis social- eller handicapcentret er enig i indstillingen, vil denne skulle sendes til Statsforvaltningen Hovedstaden.

For bocentre og bosteder, beliggende uden for Københavns Kommune sendes indstillingen til Socialforvaltningen i den pågældende kommune.

Hvor der bliver tale om anvendelse af magt, kan værgens betydning siges at være skærpet, idet der i reglerne om magtanvendelse sker en konkretisering af, hvornår og hvordan en værge skal inddrages. Dels er det vigtigt at orientere en eventuel værge om de indgreb der ønskes iværksat/er iværksat, og dels er der for optagelse i særligt botilbud uden samtykke decideret krav om beskikkelse af en værge (nærmere om fremgangsmåden ses i kapitel 2 i denne pjece).

Retspsykiatri

Ifølge straffelovens § 16 kan personer, der på gerningstidspunktet var utilregnelige på grund af sindssygdom ikke straffes. De pågældende bliver altså fundet skyldige, men straffri. Lovens ord "sindssygdom" omhandler den psykiatriske definition, og omfatter således, hvad psykiatrien definerer som "psykotisk".

Hvis en tiltalt frifindes for straf efter straffelovens § 16, kan retten ifølge straffelovens § 68 træffe bestemmelse om anvendelse af andre foranstaltninger. Disse foranstaltninger kan inddeles i følgende hovedgrupper:

Dom til anbringelse i hospital for sindslidende, betyder, at den dømte indlægges på psykiatrisk afdeling, hvorefter den pågældende ikke kan udskrives, før retten giver tilladelse til det.

Dom til **psykiatrisk behandling på et hospital for sindslidende** indebærer, at den dømte indlægges på psykiatrisk afdeling, men herefter er det overlægen, som selvstændigt tilrettelægger det videre behandlingsforløb, herunder bestemmer, hvornår patienten kan udskrives. Patienten (og afdelingen) er forpligtet til at bevare en ambulant kontakt, indtil retten afsiger kendelse om foranstaltningens ophævelse. Foranstaltningen er som hovedregel ledsaget af tilsyn fra kriminalforsorgen, hvor den psykiatriske afdeling varetager den psykiatriske behandling, kriminalforsorgen varetager social støtte mv.

Endelig kan der anvendes **dom til ambulant behandling**, evt. med mulighed for indlæggelse. Denne foranstaltning er ligeledes hyppigt kombineret med tilsyn af kriminalforsorgen.

Efter straffelovens § 68 a skal der som hovedregel fastsættes en længstetid for de nævnte foranstaltninger.

Ved dom til anbringelse på et hospital for sindslidende er længstetiden 5 år, mens længstetiden for de øvrige foranstaltninger ikke kan overstige 3 år. For alvorlige forbrydelser som drab, voldtægt mv. fastsættes normalt ikke nogen længstetid, men her skal foranstaltningen forelægges for retten 5 år efter afgørelsen, og herefter mindst hvert andet år.

Samråd for udviklingshæmmede lovovertrædere

Der er nedsat et samråd for udviklingshæmmede lovovertrædere i Københavns Kommune.

Samrådet har følgende opgaver:

- I. at afgive udtalelse til anklagemyndigheden angående forhold omkring den udviklingshæmmede lovovertræder både før og efter domsafsigelsen, herunder
 - hensigtsmæssigheden af anbringelse af en sigtet person med vidtgående psykisk handicap i arrest eller i varetægtsurrogat (varetægtsfængsling andre steder end i fængsel, evt. botilbud), og herunder hvilken;
 - hensigtsmæssigheden i at lade pgl. mentalundersøge i arrest, psykiatrisk sygehus eller anden institution eller foranstaltning;
 - sanktionsvalget på grundlag af foretagen mentalundersøgelse/observation eller udtalelse fra retslægerådet.
 - fastsættelse af vilkår for betingede domme eller tiltalefrafald;

- ændring/ophævelse af en foranstaltning efter straffelovens § 68-69 (andre foranstaltninger af det strafbare forhold);
 - overførsel fra fængsel til hospital eller egnet hjem, institution til særlig pleje eller forsorg.
2. at føre det overordnede tilsyn med personer med dom til anbringelse i botilbud.
 3. at fungere som koordinator på den samlede opgave i kommunen med udviklingshæmmede lovovertrædere, herunder tilsyn med udviklingshæmmede lovovertrædere, som bor i eget hjem.
 4. at samle viden og kompetence på området, herunder holde informationsmøder med anklagemyndigheden og andre kommuner med henblik på udveksling af viden og erfaringer.

Med henblik på at varetage de nævnte opgaver bedes bo- og dagtilbud samt handicapcentre orientere Samrådet om udviklingshæmmede borgere, der begår lovovertrædelser.

Samrådet er forankret i Socialforvaltningen.

Tilsyn

Det socialfaglige tilsyn varetages af Socialforvaltningen, Kvalitets- og Tilsynskontoret. Det sker i form af tilsynsbesøg på forvaltningens bo- og dagtilbud.

Den socialfaglige del af tilsynet omfatter en vurdering af de pædagogiske og trivselsmæssige forhold, herunder samarbejdet med pårørende. Der indgår også en vurdering af de personalemæssige forhold, samt om tilbuddet drives på en fagligt forsvarlig måde. Ligeledes vurderes personalets kendskab til regler og retningslinjer, herunder reglerne om magtanvendelse, medicinbehandling, og dokumentation.

Embedslægen fører tilsyn med de sundhedsfaglige forhold i døgntilbud for handicappede og psykisk syge.

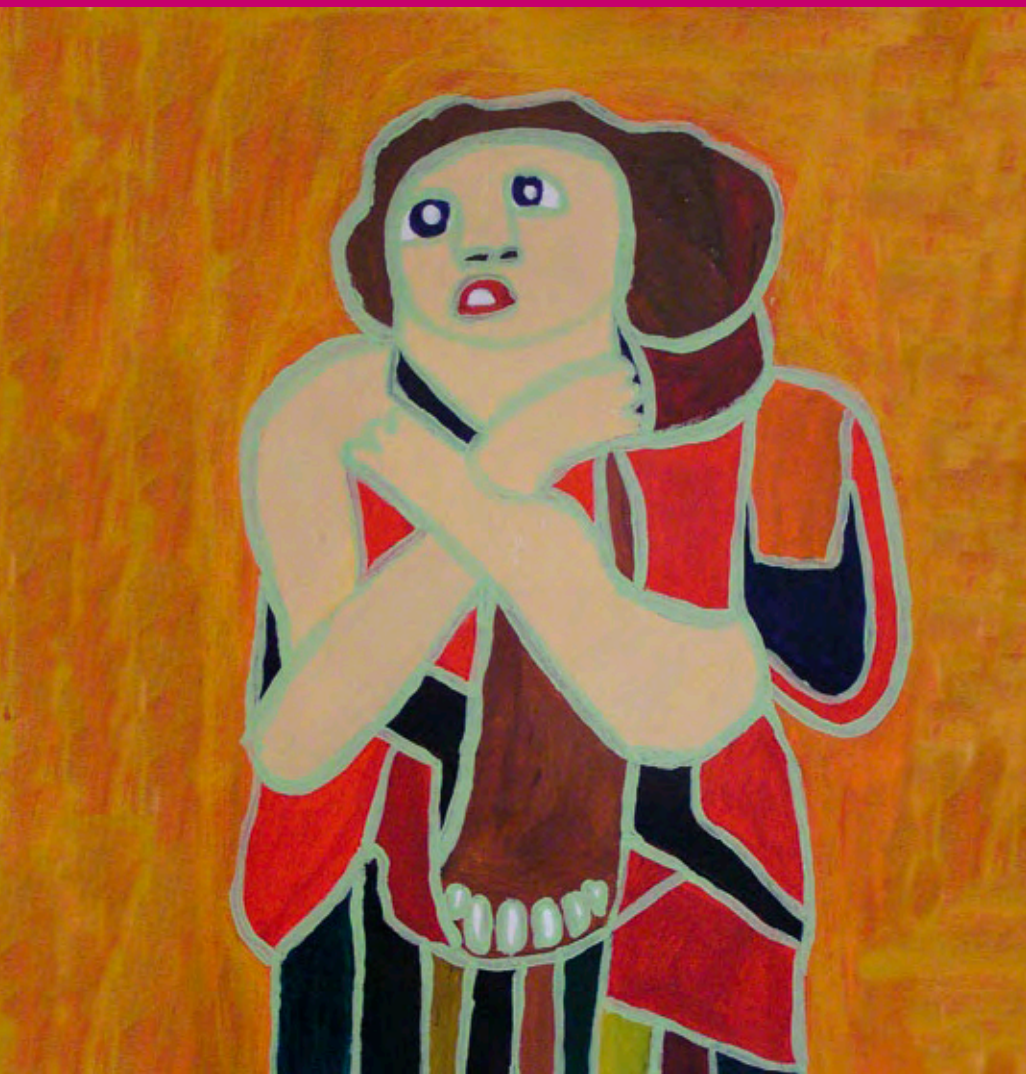
Følgende elever på Kunstscolen har leveret illustrationer:

forside, side 14: Thomas Larsen

side 2, bagside: Steffen de la Motte Maahr

side 6: Birgit Neja Jensen

side 31: Anne Wagner

KØBENHAVNS KOMMUNE
Kvalitets- og Tilsynskontoret
2007